

Ver. nummer

1989 nr 2

geg. 12

12 1/2

''Kroniëck''

3,50

35

MEDEDELINGEN
Oudheidkundige Kring
 Voorst

Oudheidkundige kring Doorst

12e Jaargang nummer 2

BESTUUR:

- Voorzitter : G. Panhuis, v.d. Duyn van Maesdamstraat 71 te Twello, telefoonnummer 05712 - 71880
- Secretaris : L. Sevenster, Schadewijkpad 11 te Twello, telefoonnummer 05712 - 72037
- Penningmeester: A.J. Bessels, Enkweg 9a te Posterenk
- Leden : H.J. ten Hove, Tuinstraat 24 te Voorst
H. Hermsen, Rozenhoflaan 10 te Zutphen
R. Kloosterboer, Rijksstraatweg 5 te Wilp
J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10 te Terwolde
- Redactie-adres: J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10 te Terwolde
telefoonnummer 05717 - 1760

INHOUD

Blz. 2	Verslag jaarvergadering	L. Sevenster
Blz. 3	Antwoorden archief-werkmap	J. de Ruiter
Blz. 6	Verleden en heden van landgoed
Het Schol	A.J. Fransen
Blz. 9	Nieuwe uitgaven	J. Lubberts
Blz. 10	Ons foto-archief	L. Sevenster
Blz. 11	Een onderzoek naar onze voor-	N. en A.J. de Weerd
Blz. 16	100 jaar St. Martinuskerk te
Duistervoorde deel 3	H. van Vught
Blz. 21	Uit de geschiedenis van de
dorpskerk te Twello deel 13	D. Lekkerkerker

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder toestemming van de redactiecommissie.

DE JAARVERGADERING VAN 30 MAART 1989 IN WILP

Bij afwezigheid wegens ziekte van de voorzitter, de heer G. Pan-huis, werd de opening verricht door de heer J. Lubberts. Hij heette een klein aantal leden welkom.

Hij vertelde, dat het Bestuur diverse activiteiten ontplooit, zoals:

- a. Het veldnamen-onderzoek, dat in mei 1989 van start zal gaan in het zuidelijk deel van de gemeente.
Het is de bedoeling, dat vanuit de bevolking de gegevens worden genoteerd van de namen van alle percelen.
- b. Het indiceren van het archief van het Polderdistrict Oost-Veluwe, waarbij de belangrijkste gegevens van alle brieven op kaartjes worden genoteerd.
- c. Het huisnummer-project.
Vier clubleden zitten elke woensdag in het gemeente-archief de nummers van alle huizen op te zoeken.
Bijvoorbeeld:
Burgemeester van der Feltzweg 142 was Rijksstraatweg 7, daarvoor H56-, H46-, E79-, E74-, E49-, E30-, en voor 1850 E14.
Het is een hele puzzel vanuit de oude boeken, maar men denkt in drie jaar klaar te zijn.
- d. Het project Rijksstraatweg in Twello, waarbij de heren T. Peet en L. Sevenster alle bestaande en verdwenen bouwwerken traceren en fotograferen.
Daarna worden bouwtekeningen en de lijst van bewoners verzameld.
Via de huidige en vorige bewoners worden oude foto's opgespoord.
- e. Het opzetten van een foto-archief, waarbij per dorp/buurtschap foto's van personen, gebouwen en gebeurtenissen worden verzameld en tentoongesteld.
Naast de bekende ansichtkaarten zijn de foto's van particulieren, die overgefotografeerd zullen worden, van groot belang.
- f. Onze bemoeienis met de restauratie en het sluisje in Nijbroek.
In juni 1989 gaat het Polderdistrict het sluisje repareren.
Wij hebben sterk aangedrongen op het weer aanbrengen van de verdwenen houten schuif, zodat dit waarschijnlijk 17e eeuwse monument voor het nageslacht wordt bewaard.
- g. Op 2 mei 1989 is door ons een vergadering gepland met de besturen van de Oudheidkundige verenigingen van Bathmen, Gorssel, Brummen/Loenen en Epe.
Via een open discussie willen wij elkaars werk leren kennen en ideeën opdoen ten gunste van iedere club.

Het jaarverslag werd onveranderd goedgekeurd.

Het uitgedeelde financieel verslag gaf geen op- of aanmerkingen. De leden van de kascontrolecommissie werden voor hun werkzaamheden bedankt.

De boeken van de penningmeester zullen het volgend jaar gecontroleerd worden door de heren Wiegers en Huisman.
Mevrouw Oldenboom stelde zich als reserve beschikbaar.
De aanwezigen gingen akkoord met de herbenoeming van de aftredende bestuursleden, de heren G. Panuis en J. Bessels.
De tussentijdse benoeming van de nieuwe secretaris, de heer L. Sevenster, werd bekrachtigd.

De rondvraag leverde de volgende punten op:

1. De heer Strick van Linschoten zag gaarne, dat de commissie straatnamen meer te rade ging bij de bevolking ter plaatse. Hij zal worden uitgenodigd op de eventuele bijeenkomst van de gemeentelijke adviescommissie voor de straatnamen.
2. Mevrouw De Buijzer zag graag dat eventuele verzoeken om financiële steun niet alleen bij de coöperatieve, maar ook bij de partikuliere banken worden gedaan. Het verzoek zal in het Bestuur worden besproken.
3. De heer Sevenster heeft als secretaris weinig zicht op het "oudhuidkundige" van de leden.
"Wie is geïnteresseerd in welke onderwerpen, is men met een speciaalstudie bezig, wie kan een lezing houden, wie wil in een project meewerken???" De vergadering ging akkoord met een enquête bij de leden.
4. De heer Lubberts wilde graag weten wat het woord "saelweer" betekent, maar hij kreeg geen goed antwoord.
5. De heer Huisman wilde graag, dat er een vrouw weer in het Bestuur werd opgenomen.
De aanwezige bestuursleden namen zich deze notie zeer ter harte.

Na pauzering werd de avond verder door de archivaris de heer J. de Ruiter, met dia's en een goed verhaal verzorgd.
Na zijn introductie werden de aanwezigen aan het werk gezet met de puzzels die verzameld waren in de archief-werkmap.
Via vragenlijsten konden de copieën van archiefstukken worden bestudeerd.

De resterende boekwerkjes zullen tegen de kostprijs van f 2,50 verkocht worden op de eventuele lezingsavonden.

De heer Lubberts sloot deze zeer geslaagde jaarvergadering af met woorden van grote dank, speciaal aan het adres van de heer De Ruiter.

Secretaris L. Sevenster.

ANTWOORDEN ARCHIEF-WERKMAP

1. Vijf keer namelijk:
Schoonhoven, van Hendrijk
Schoonhoven Henderijk
Schoonhouwen, van Henderijk
Schoonhouwen, van Hendrijk
Schonouwen Henrick
-

Om te weten hoeveel kinderen van Barta Scholten in Twello gedoopt zijn moet u de doopinschrijvingen opzoeken die genoemd zijn in regel 2, 3, 4, 11, 12, 13, 14, 15 en 16. (Let op de verschillende namen waaronder een en dezelfde persoon kan voorkomen!.)

2. Zes (zie laatste kolom).

Bij Arnold Gaijmans en Antonia van Reede is de laatste kolom niet ingevuld.

Vermoedelijk zijn ze in Arnhem getrouwd (zie de eerste kolom).

JM is jongeman | Hiermee wordt bedoeld dat betrokkene
JD is jonge dochter | niet eerder gehuwd is geweest.

3. Dit betreft een akte van naamsaanneming (Willem Willems verklaart dat hij voortaan Willem Vreeman wil heten).

4. Dit is het register van naamsaanneming van de (vroegere) gemeente Wilp.

Er zijn geen uitvoerige aktes opgesteld; de maire (burgemeester) schreef eenvoudig de oude en nieuwe namen in twee kolommen naast elkaar.

5. Dit is een zogenaamde 10-jaarlijkse tafel op de huwelijksakten.

De eerste kolom is alfabetisch ingericht op de achternamen der gehuwde mannen.

Onderaan de bladzijde begint de alfabetische lijst van de namen der gehuwde vrouwen.

Op deze manier kan men een bepaalde akte zoeken op naam van de man of op naam van de vrouw.

6. Het gaat hier om twee geboorte-akten uit 1816.

De geboortedatum van Derkjen Velthuis is 28 november 1816.

(De geboortedatum is meestal niet gelijk aan de datum van de akte.)

Gerrit Velthuis is volgens deze akte 28 jaar oud; als dat juist is (men wist dit niet altijd even precies en daardoor kunnen ook in de akten van de BS onnauwkeurigheden voorkomen) is hij geboren in 1787 of 1788.

7. Op deze bladzijde wordt drie keer een Jan Willem van der Meer vermeld en één keer een Jan Willem van de Meer.

Gelet op de geboortedata betreft het hier waarschijnlijk twee personen van die naam.

Eén is geboren in 1850; één in 1879.

In de 193-eeuwse bevolkingsregister komen nogal wat onnauwkeurigheden voor.

Om volledig zeker te zijn moet u altijd de akten van de BS er op naslaan.

8. In het bevolkingsregister werden de gezinnen in geschreven in de volgorden man-vrouw-kinderen.

Zo gezien is het duidelijk dat Wolter Rensink is getrouwd met Katrina Dommerholt; daaronder staat hun kind Klaars vermeld.

Antonia Greve is ingeschreven als JD (zie antwoord op vraag 2). Om erachter te komen welke familierelatie er is tussen

9. - Het schriftelijk verslag van het verhandelde in een vergadering .
 - Gemeenteraad van Voorst.
 - 1 juni 1818.
 - a. Koninklijk bezoek afdeling gemeente,
 - b. reglement op wegen en waterleidingen,
 - c. beesten- en schapenmarkt te Nunspeet.
 - Presentibus omnes except 't lid L. Zevenhuijzen (dat wil zeggen alle raadsleden waren aanwezig behalve het raadslid L. Zevenhuijzen).
 10. - ± 1821 (zie de korte inhoud van stuk nummer 199).
 - De drie laatste kolommen (en indirect ook de vier daaraan voorafgaande.
 - Notificatie dat wil zeggen voor kennisgeving aangenomen; nota van genomen.
 - De gemeente-ontvanger heeft het gevraagde bedrag overgemaakt.
 11. - De heer Schout van Voorst (1. onder).
 - 28 november 1824.
 - In de marge links, boven het midden.
 - Aan de Schout wordt gevraagd welke kosten er nog gemaakt moeten worden om het schoollokaal te Nijbroek (gedeelte van het kostershuis) geschikt te maken voor het geven van onderwijs.
 12. - Afschriften van verzonden brieven van de burgemeester van Voorst.
 - De genealogen.
 - Als u onderzoek doet naar de geschiedenis van het onderwijs/ de school te Voorst.
 - Hieruit valt af te leiden dat in 1835 al sprake was van het gebruik van een stoomwerktuig in de gemeente en wel door de heer Krepel.
 13. - Ook het ga van Deventer en de Atheneumbibliotheek moet u niet vergeten; denk verder aan archieven van Rijkswaterstaat en/of het ministerie van Verkeer en Waterstaat (het gaat over een hoofdverbinding over een belangrijke rivier/ waterweg van nationaal belang).
 14. - Belastingregister.
 - Dat men onvermogen was om belasting te betalen (vandaar de indeling in klasse "0").
 - Dit heeft betrekking op het bedrijf van de heer Krepel; daarbij staan diverse werknemers vermeld.
 - De verordening waarin deze indeling is vastgelegd.
 15. - Nee; dit stuk hoort thuis in een notarieel archief.
 - Akte van koop en verkoop van een stuk bouw- en weiland onder Twello, de Bergkamp genaamd.
 - Veldnamenonderzoek.
 - Neen.
 - Hij was de vorige eigenaar en de vermelding hiervan wijst op het rechtmatig in bezit hebben van de grond door de handelingsbevoegdheid van W.H.B. Broekhuizen (verkoper).
 - 16.956 m².
-

16. - Een landhuis; één bladzijde geeft vaak niet volledige zekerheid, maar de vermelding van een wijnkelder en op stal staande koeien sluit al wel enkele mogelijkheden uit.
- Bijvoorbeeld bij een boedelscheiding of een faillissement.
- 17/18. - De aansluiting van de Duistervoordseweg op de Stationsstraat .
- De van Ghentstraat en omgeving.
19. - Grondgebied langs de IJssel ter hoogte van Deventer.
- Steenenkamer.
- Het Schol.
- Een herberg.
- 20.1. De Dorpsstraat te Twello, circa 1.900 links: hotel Van Enter, rechts het "notarishuis", midden-achter een gedeelte van de notaristuin.
2. De Schoolstraat te Voorst (woning Vriezekolk)/kruizing met Binnenweg.
3. De vroegere R.K.-kerk te Klarenbeek aan de Kerkweg.
Gebouwd in 1847, afgebroken 1971.

VERLEDEN EN HEDEN VAN LANDGOED "HET SCHOL"

Veel belangstelling voor de lezingen over Het Schol te Wilp.

De belangstelling voor de lezing met dia's die in maart 1989 voor de Oudheidkundige Kring werd gehouden, door de heer L. Sevenster, bijgestaan door de heer W. Berends, voormalig koetsier van Het Schol, over het wel en wee van deze buitenplaats, was zo groot dat de voorstelling in café-restaurant "Een brug te ver" te Steenenkamer, op 11 april 1989 geprolongeed moest worden. Ook deze tweede voorstelling werd druk bezocht.

Na een inleidend woord van de heer J. Lubberts schetste vervolgens inleider de heer Sevenster aan de hand van een voortreffelijke dia-serie allereerst de ontstaansgeschiedenis van het buitengoed Het Schol, gelegen op een riante plek aan de dijk tussen Deventer en Wilp in het wijde IJssellandschap.

Hoewel deze fraaie buitenplaats in 1851 de huidige vorm en omvang kreeg, gaat de geschiedenis van Het Schol als boerenhoeve en "herengoed" van de graven en hertogen van Gelre terug naar het eind van de middeleeuwen (15e eeuw), overigens onder diverse andere benamingen.

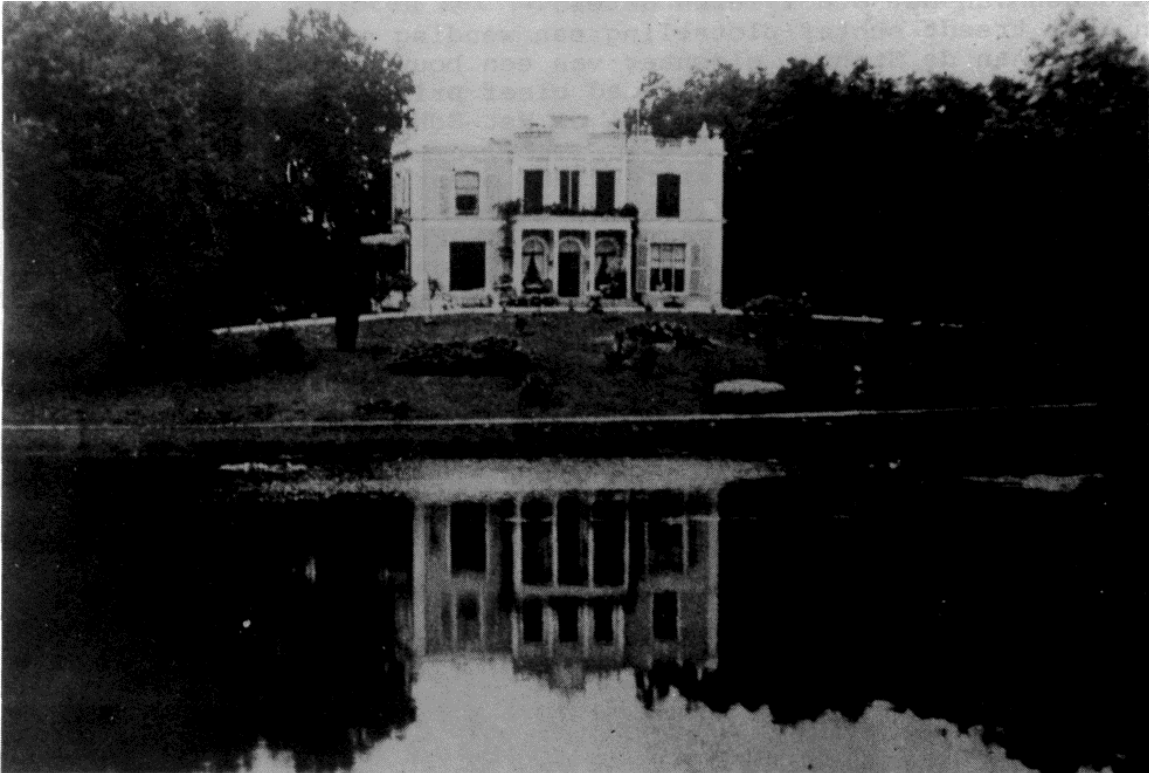
Het Schol - hetgeen letterlijk betekent: "aardkluit" - , ligt op een verhoging in het terrein, nabij een kolk.

Een van de vroegere namen van Het Schol was "de Bulterie".

In een veiling catalogus uit 1876 wordt Het Schol omschreven als een onroerend goed van ruim 25 hectaren groot en bestaande uit onder andere:

"een sierlijke villa, een terrein van vermaak, koetshuis met badkamer, stalling, wagenhuis, bos, grasland, tuinmanswoning, kassen met broeierij, waterkom (vijver), pomp, hakhout, vruchtbomen; de Heerenbehuizing is vrij van bruggeld te Deventer".

Bij die gelegenheid verkochten de erfgenamen van de kantonrechter van Deventer, Mr. Willem Herman Cost lordens de buitenplaats aan Mr. Hendrik Rudolph van Marie uit Deventer, waarna Het Schol nog geruime tijd in bezit bleef in de familie Van Marie.

Het Schol 1908

Opmerkelijke renovatie van een buitenplaats.

Nadat de heer Berends op een boeiende en humoristische wijze - tijdens de tweede lezing in dialect - de lezing van de heer Sevenster aanvulde met voorvallen uit de tijd dat hij als koetsier in dienst was bij Het Schol in de periode van Marie, werd de lezing vervolgd over de meer turbulente periode die Het Schol meemaakte na 1940.

Aan het einde van de tweede wereldoorlog maakten de bewoners van Het Schol moeilijke tijden door, toen de Duitse bezetter zich op het landgoed had genesteld en Het Schol in de laatste dagen vóór de bevrijding in de vuurlinie kwam te liggen in de geallieerde bevrijdingsaktie "Canonschot".

Na het overlijden van "juffer" Rudolphine van Marie in 1946 heeft Het Schol jaren leeggestaan.

In 1960 werd het huis met bijbehoren door de gemeente Deventer gekocht.

Het Schol had de oorlogsjaren doorstaan, doch brandde in juli 1974 geheel uit.

In de zomer van 1976 fungeerden de verbrande resten van het gebouw als geallieerd hoofdkwartier Hartenstein in de opnamen voor de oorlogsfilm "Een brug te ver", die zoals bekend de Slag om Arnhem uitbeelde.

De dagen van Het Schol leken geteld.

In 1981 treedt echter plotseling een wending op, wanneer de heer A.H.Th. Aan de Stegge, eigenaar van een bouwbedrijf, de ruïne opkoopt - het omringende landgoed bleef privaat eigendom van de gemeente Deventer - met het doel om Het Schol te herstellen, als woonruimte.

Dat bleek echter een zeer zware klus, omdat ook het fundament van het huis niet meer in orde was.

Na drie jaar restaureren, waarbij de bouwresten eerst als het ware werden "opgetild" voor een nieuw fundament, verrees Het Schol in de oorspronkelijke kleuren en vorm uit z'n as.

Het Schol 1988

Dankzij het feit dat Het Schol ook voor de toekomst is veiliggesteld, kan heden ten dage een ieder genieten van het omringende landgoed dat voor het publiek is opengesteld, zodat een ieder die oog heeft voor de natuur, daarvan kan genieten.

Het landgoed bevat voorts enkele objecten die vanuit historisch oogpunt interessant zijn:

De tuinmanswoning met opmerkelijke dakversiering en een origineel Noors houten huis, zoals die destijds wel meer kant en klaar uit Noorwegen werden gehaald en bij een buitenplaats werden neergezet, zoals dat het geval was bij de Dijkhof te Twello.

De lezing werd besloten met enkele dia's van de natuur rond Het Schol.

A.J. Fransen.

NIEUWE UITGAVEN

Van pekelvat tot diepvrieskist

Geschreven door Jozien Jobse-van Putten.

Dit boekwerkje handelt over de huishoudelijke conservering op het Nederlandse platteland in de eerste helft van de twintigste eeuw. Bevat 251 bladzijden, 42 foto's, 10 tekeningen en 4 kaarten.

Te bestellen bij:

P.J. Meestens-Instituut
Postbus 19888
1000 GW Amsterdam.

Prijs f 27,- exclusief verzendkosten.

De inval, bezetting en bevrijding van Voorst

Dit boekwerk behandelt het oorlogsgebeuren 1940 - 1945 betreffende het dorp Voorst.

Een groot aantal verhalen opgetekend uit de mond van diverse Voorstenaren.

Deze verhalen zijn gebundeld door J. Elfrink, J. Pas en mevrouw D.V. Heuven.

De eerste oplage is reeds uitverkocht, maar u kunt zich alsnog opgeven voor een tweede uitgave bij de Rabobank te Voorst. Dit boek van 122 bladzijden met originele foto's mag niet op uw boekenplank ontbreken.

Ter gelegenheid van het eeuwfeest St. Martinuskerk te Duistervoorde (1988) is een herdenkingsboek verschenen met als titel:

"100 JAAR ST. MARTINUSKERK TE DUISTERVOORDE"

Samenstelling en eindredactie Henny van Vught.

De prijs van het boek is f 22,50.

Het boek omvat bijna 200 foto's, ook uit de omgeving van Duistervoorde.

Het is verkrijgbaar bij Boekhandel Oonk en bij fa. Flierman te Twello en bij de plaatselijke V.V.V.

ONS FOTO-ARCHIEF

In de vorige Kronijck is de vraag gesteld wie de mevrouw op de foto was, op het vliegveld Teuge.

Hierop zijn verschillende namen binnengekomen.
De redactie is druk doende de juiste te achterhalen.
In de volgende Kronijck komen we hierop terug.

Wie zijn deze onbekende personen

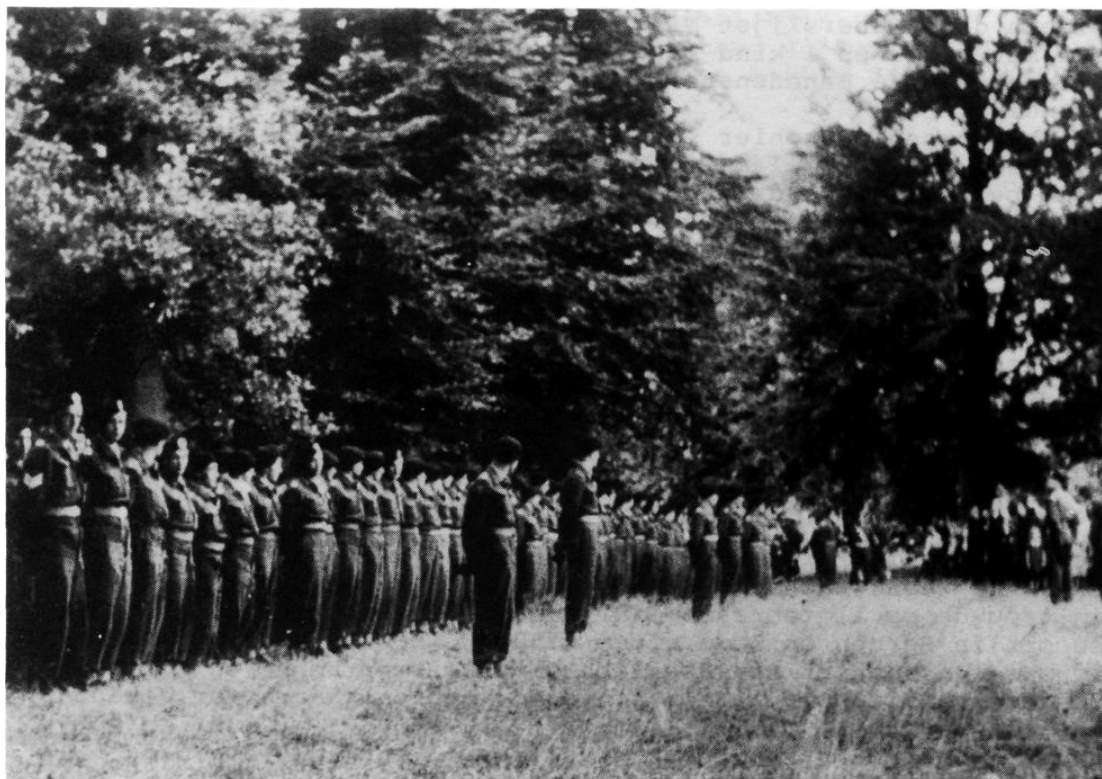
Bij het fotograferen uit particuliere collecties vinden wij soms foto's met onbekende voorstellingen.

Wij doen hierbij een beroep op onze lezers om ons te helpen bij de oplossing van het volgende raadstel:

Bij welke gelegenheid stonden deze soldaten opgesteld in het schapenweitje bij Het Holthuis in Twello?

Wie zijn de personen op de andere foto?

Gaarne uw antwoord aan de redactie.

Militairen aangetreden bij het Holthuis

EEN ONDERZOEK NAAR ONZE VOORoudERS

Familie de Weerd

Bezig zijnde met een onderzoek naar onze voorouders kwamen wij tot de volgende ontdekkingen.

Wij begonnen dit onderzoek in verband met de naam de Weerd.

De oudst bekende voorvader is een zekere Willem Willems, gedoopt te Terwolde, op 11 augustus 1695 en op 29 april 1719 te Nijbroek gehuwd met Willemken Gerrits, weduwe van Jacob Janse, dochter van Gerrit Hendrikx Gruysweg en Hendersijn Egberts.

In het Oud Rechterlijk Archief Nijbroek, boek nummer 8, akte d.k. 2 juli 1727 staat onder andere vermeld dat: Willem Willems en Willemken Gerrits Cruynsweg, echtelieden en haar brier Derk Gerrits Cruynsweg, weduwnaar van Geesken Stoffens, kopen voor haar en hare erven voor vijfhonderd en vijftien gulden circa vijf morgen land, gelegen Oostwest Nieuwe Wetering, Zuidwest Cruynsweg (nu Vaassenseweg, d.w.). Zeer waarschijnlijk werd op dit stuk grond een herberg "de Oranjeboom" genaamd, gebouwd.

Volgens de inwonerslijst Nijbroek van 1749 woonde Willem Willems toen met vrouw en 1 kind boven 15 jaar in "de Oranjeboom" te Nijbroek aan de Benedenste Kruisweg (nu Vaassenseweg, d.w.) hoek Bekendijk.

In het Verpondingskohier van 1753 noemde voornoemde Willem Willems zich Willem Willems de Weerd.

Zoals bekend is waard (tapper, herbergier) in het dialect van de IJsselstreek werd en misschien heeft hij de Weerd achter zijn naam gezet om zich te onderscheiden van anderen die ook Willem Willems heetten.

Uit dit huwelijk zijn 5 of 6 kinderen geboren, waaronder Jan, gedoopt te Nijbroek op 5 maart 1724 en in deze plaats gehuwd op 14 november 1745 met Treintje (Jansse) Pannekoek, dochter van Jan Jansse Pannekoek en Eva Gerrits Jans.

Volgens de inwonerslijst Nijbroek van 1749 woonde Jan Willems toen met zijn vrouw "in de kamer" van het huis aan de Brink te Nijbroek, bewoond door de timmerman Andries Knippenberg. Met de Brink zal wel het huidige Dorpsplein bedoeld zijn.

Uit dit huwelijk zijn 5 kinderen geboren, waaronder Geerlich Jansen de Weerd, gedoopt te Nijbroek op 7 september 1755.

Hij trouwde op 11 februari 1781 met Willemina (of Harmina) Büels, gedoopt in Bergen op Zoom circa 1759.

Zij was een dochter van Hendrik Adam Buels en Fenneken Koning.

Uit deze verbintenis zijn 5 kinderen geboren, waaronder Johannes Warnirus.

Deze Johannes Warnirus trouwde op 6 april 1807 met Everdina Jacobs Kers, dochter van Jacob Kers en ???

In een notariële akte, overleden op 5 juni 1829 ter overstaan van Meester Philip Pelgrom Everts, openbaar Notaris, residerende te Twello, staat onder andere het volgende vermeld:

"..... verzoeken van Jacob de Weerd (...) meerderjarige zoon van Johannes Warnirus Geerlig en Everdina Jacobs (...), hebbende verklaard zeer wel te weten, dat de vader van door requirant den geslachtsnaam van de Weerd heeft aangenomen en denzelven reeds lange jaren heeft gevoerd.

Voor redenen van wetenschap gevende dat zij denzelven zeer goed kennen en met zijn familiebetrekking zeer goed bekend zijn".

Hebbende verklaard slaat op 4 getuigen die Warnirus Geerlig reeds lang kenden namelijk Willem Jan van Enter, dijk-schrijver, Bernardus Koolman, schoenmaker, Jan Smithjes (Smethes?), gerigtsdienaar en Willem Roos, veldwachter, alle 4 wonende te Twello. Opmerkelijk is dat pas in 1829 de naam de Weerd officieel is ontstaan.

Want wat wil het geval? Tijdens de Franse bezetting werd bij Keizerlijk Decreet van 18 augustus 1811 de ingezetenen van

Holland, die nog geen geslachtsnaam hadden, gelast binnen de termijn van 1 jaar er een aan te nemen.

Maar aan dit bevel werd geen algemeen gevolg gegeven.

Want bij Koninklijk Besluit van 8 november 1825 (toen Nederland dus al lang weer vrij was) moest nogmaals aan deze verplichting herinnerd worden.

Want waarom moest Warnirus Geerlig een familienaam hebben? Wel, omdat zijn zoon Jacob in het huwelijk trad.

Deze Jacob de Weerd werd gedoopt te Terwolde op 13 augustus 1807.

Hij is in Apeldoorn overleden op 13 februari 1889.

Jacob huwde op 13 juni 1829 Roelofken Bontan, gedoopt te Voorst op 14 juni 1804, dochter van Derk Bontan en Aaltje Berends Veenhuizen.

Op 24 februari 1893 is zij te Apeldoorn overleden.

Uit dit huwelijk werden 10 kinderen geboren, waaronder Antonij geboren op 30 april 1847 te Wilp en overleden te Deventer op 6 februari 1926.

Hij trouwde op 4 november 1875 met Maria Kers, geboren te Nijbroek op 11 juni 1847 en overleden te Deventer op 7 februari 1921. Zij was een dochter van Antonij kers en Johanna (of Harmina) Peppelenbosch.

Dit echtpaar de Weerd-Bontan had 7 kinderen, waaronder Hermanus Jacobus, geboren 14 april 1877 te Deventer.

Hij trouwde aldaar op 4 augustus 1904 met Albertina van Duuren, afkomstig uit Nijbroek.

Zij is aldaar geboren op 5 februari 1876.

En bij het noemen van deze naam zullen wij thans vertellen wat ons onderzoek met dit geslacht naar voren heeft gebracht.

Hij trouwde aldaar op 8 mei 1735 met Jenneken Peters, gedoopt te Deventer op 5 juli 1711.

Zij was een dochter van Henrik Peters en Aeltje Jansen.

Zij is overleden op 12 november 1781.

Uit dit huwelijk waren 8 kinderen, waaronder Albertus, gedoopt op 28 mei 1747 en overleden op 7 juli 1827.

Hij ligt begraven op het voormalige kerkhof van de Bergkerk te Deventer. Albertus trouwde op 3 mei 1772 met Anna Lauhuiver (ook geschreven Lauhijver, Louwheugel of Louheugel).

Van deze Anna vonden wij in het Oud-Archief van Deventer onder andere d.d. 30 januari 1770 het volgende:

"Goedgevonden aan Hendrik Lauhijver, geboortig van Bielefeld, confessie van de Augsburgse religie, doende met deszelves dogter, d'inwoning alhier te permiteren".

Van Anna vonden wij nog het volgende:

23 octob. 1783.

Johanna Louheugel, vrouw van Albert van Duuren aan de Berg Poort Begraven op het kerkhof 2 uur geluid met de kleine klokke.

Uit dit huwelijk is onder ander geboren Johannes, gedoopt op 29 augustus 1779 en overleden te Olst op 6 juni 1862.

Zijn beroep was molenaarsknecht aan de Koormolen aldaar.

Op 27 augustus 1810 trouwde hij met Janna Derks Stoffers, gedoopt in Olst op 7 februari 1790 en aldaar overleden op 26 mei 1836.

Zij was een dochter van Derk Stoffers en Hendrika Harms aan de Dijk.

Uit dit huwelijk is onder andere geboren Albert, gedoopt te Olst op 22 december 181? en overleden in Welsum op 24 juni 1862.

Zijn beroep was bakkersknecht.

Op 19 september 1840 trouwde hij in Twello met Arendina Boerdam, geboren in Nijbroek op 27 maart 1817 en overleden te Olst op 17 februari 1897.

Zij was een dochter van Rijkelt Arents Boerdam en Anna Voorhorst.

Uit dit huwelijk was onder andere Jannes, geboren op 10 augustus 1844 in de gemeente Olst.

Hij trouwde op 19 oktober 1871 te Deventer met Hendrika van Voorst, geboren op 18 of 19 november 1843, dochter van Hermen van Voorst en Berendina van Til.

Deze van Duuren is op 3 november 1923 te Nijbroek overleden en zijn vrouw op 4 december 1938, ook in Nijbroek.

Na zijn huwelijk vestigde Jannes van Duuren zich als bakker/winkelier te Nijbroek.

Op 25 oktober 1872 kocht hij aldaar van Jannes Saager, rentmeester te Wenum, het huis Kerksigt genaamd, op het Dorpsplein tegenover de kerk, met erf en tuin, te samen groot ongeveer 10 roeden en 90 ellen.

Uit een akte blijkt ook dat Saager het huis voor zich zelf heeft laten bouwen (tussen 21 juni 1869 en 25 oktober 1872).

Wanneer is niet precies bekend. Op 18 april 1910 verkocht Jannes van Duuren dit pand aan zijn werknemer Hendrik Albert Greutink uit Almen. Want deze van Duuren had inmiddels op 14 februari 1910 de boerderij "het Verdriet" genaamd, gekocht. Over deze boerderij het volgende.

BOERDERIJ "HET VELDHOEN" LATER "HET VERDRIET" TE NIJBROEK, ANNO 1741

Geslacht Veldhoen

1. Gerrit Everts, gedoopt te Nijbroek circa 1715, trouwt te Nijbroek op 29 mei 1740 met Griete Hugo, gedoopt te Nijbroek, circa 1718 overleden in Nijbroek.
2. Hoege Gerrits Veldhoen, gedoopt te Nijbroek 15 december 1743, trouwt te Nijbroek op 9 februari 1772 met Fenneken Herms, jonge dochter te Nijbroek.
3. Hermen Hoegen Veldhoen, gedoopt te Nijbroek 30 mei 1775 en overleden te Nijbroek november 1816, trouwt te Nijbroek op 26 februari 1804 met Sara Willems, gedoopt te Nijbroek 8 juni 1772 en overleden te Nijbroek 23 februari 1820 in huis letter B te Nijbroek (dochter van Willem Arends en Anneken Jansen).

In maart 1820 (akte nummer 59) wordt na het overlijden van Sara Willems in februari 1820 de katerstede "Het Verdriet" verpacht ten behoeve van de kinderen:

1. Willem, gedoopt te Nijbroek 11 november 1804, trouwt te Nijbroek met Antonia Bellert.
 2. Hugo, gedoopt te Nijbroek 13 augustus 1810.
-

De boerderij "Het Verdriet" werd gebouwd in 1741 en heette bij de volkstelling in 1749 "Het Veldhoen", bewoond door Gerrit Evers en vrouw.

Een verklaring voor de naamsverandering zou kunnen zijn dat er veel verdriet geweest is op deze boerderij: in 1816 overleed Hermen Hoegen Veldhoen en 4 jaar later zijn vrouw Sara Willems, met achterlating van 2 jonge kinderen.

Van de heer A.J. Vonkeman te Ermelo kregen wij in 1982 een mededeling waarin hij onder andere schreef, dat er in Oolde (Laren-Lochem) ook een boerderij "Het Verdriet" heeft gestaan.

Over de betekenis van deze naam zegt hij dat deze boerderij de plaats was waar tussen 1706 en 1814 zes huwelijken van weduwen of weduwnaars werden gesloten - zogenaamde kettinghuwelijken genoemd, omdat er steeds weer één overleed en de overgeblevene zonder bedrijfsverzorgingsdienst of weduwenuitkering en zonder gezinsverzorging wel weer snel tot een huwelijk moest overgaan.

Ik vermoed dat zodoende de boerderij de naam "Het Verdriet" heeft verkregen. Volgens de kerkelijk doopregisters kregen de tussen 1713 en 1723 geboren kinderen hier al de naam Verdriet, terwijl hun ouders andere familienamen droegen.

Tot zo ver de heer Vonkeman.

Wij kunnen hier nog aan toevoegen, dat volgens het Nederlands Repertorium van Familienamen, waarin de gegevens van de volkstelling van 1947 verwerkt zijn, Verdriet als familienaam onder andere nog voorkomt in de Achterhoek en Twente.

31 augustus 1829

Willem Veldhoen koopt van zijn broer Hugo Veldhoen de helft van "Het Verdriet", alsmede een vierde gedeelte van een stuk weiland "de Eendekooi" (bij de Geere) genoemd.

Zij hebben dit geërfd van hun ouders wijlen Hermen Veldhoen en Sara Willems.

4 december 1884

Harmen Veldhoen Willemszoon en anderen kopen uit de nalatenschap van hun ouders Willem Veldhoen Harmenszoon en Antonia Bellert de boerderij "Het Verdriet".

12 oktober 1905

Jan Hendrik Dijkhuizen koopt van Harmen Veldhoen Willemszoon (onder curatele gesteld) en zijn echtgenote Berendina Veldhoen, de boerderij, onder voorwaarde dat laatstgenoemde tot aan haar dood kan wonen in "de alkoof en bedstede".

14 februari 1910

Jannes van Duuren, echtgenoot van Hendrika van Voorst, bakker te Nijbroek op het Dorpsplein, koopt van Jan Hendrik Dijkhuizen, klompenmaker te Nijbroek, "Het Verdriet".

25 juli 1917

Arendina en Berend van Duuren kopen de boerderij van hun vader Jannes van Duuren.

En vanaf 1947 wordt de boerderij bewoond door de heer J. van Duuren, kleinzoon van voorgenoemde Jannes van Duuren.

Alle vermelde akten zijn verleden voor notaris Everts te Twello en aanwezig in het Rijksarchief te Arnhem.

Mevrouw N. de Weerd, Weesp.
A.J. de Weerd , Deventer.

100 JAAR ST. MARTINUSKERK TE DUISTERVOORDE **deel III**

OPGESTAAN, PLAATS VERGAAN

Als men heden ter kerke gaat in Duistervoorde, kan men vrijelijk overal plaatsnemen.

Een waar genot als men bedenkt dat dit niet altijd het geval is geweest.

Men kende vroeger het bezit van een vaste plaats.

Deze plaatsen werkden om de paar jaar verpacht. De pachtgelden waren vele jaren de belangrijkste bron van inkomsten van de kerk. Slechts een klein aantal plaatsen in de kerk werden niet verpacht. Die waren bestemd voor de minst-draagkrachtigen. Het waren meestal banken in de zijbeuk met een slecht zicht op het kerkgebeuren.

Een andere gedeelte van de kerkbanken werd ook niet verpacht, maar bij kerkdiensten moest men hiervoor plaatsengeld betalen en wel tussen 10 en 25 cent.

Een moeilijkheid was dat men geregeld zitplaatsen in de kerk te kort kwam.

Het toenemend aantal gelovigen, de uitbreiding van Twello en de grote gezinnen waren er debet aan.

Het gevolg was dat velen genoeg moesten nemen met een staanplaats achter in de kerk.

En dit was vanzelfsprekend niet bevordelijk voor de aandacht bij de kerkdienst.

De verpachting van de plaatsen in de kerk was iedere keer weer een belangrijke gebeurtenis.

Voorafgaande aan deze dag was er tussen de pachters onderling al intensief overleg geweest.

Bij de verpachting maakten de mannen de dienst uit
Vrouwen en kinderen werden thuis gelaten. Het was het gesprek van de dag.

Parochianen die een goede plaats hadden, wilde die graag behouden anderen met uitzicht op een pilaar of zittend in de zijbeuk wilden een betere zitplaats.

Door het kerkbestuur werd zelf een limiet gesteld aan het aantal plaatsen per gezin.

Op de dag van de verpachting, het moest altijd op een zondag geschieden - dan waren de mannen immers vrij - werd de kerk van Duistervoorde grotendeels ontruimd.

Aan tafeltjes nam het voltallige kerkbestuur plaats en de afslager deed zijn werk vanaf de preekstoel.

De penningmeester bepaalde de inzet- en de pachtprijs. Daarna was het de beurt aan de afslager. De hoogste bieder had tevens het recht om alle andere plaatsen in dezelfde kerkbank te pachten.

Interieur St. Martinuskerk te Duistervoorde na het polijchromeren in 1932

Zo werden de bedragen voor een zitplaats, alsmaar hoger. Zo'n verpachting duurde uren, soms tot ver in de avond. En thuis zat de rest van de familie in grote spanning de kosmt van vader af te wachten. Een goede plaats in de kerk was erg belangrijk. gelukkig leven wij nu in tijden van betere welvaart en met meer sociaal gevoel. Sedert 1963 zijn alle plaatsen in de kerk vrij. In plaats van de pachts is er een guldenscollecte en kent men, zoals elders de kerkbalans.

DE PREEKSTOEL VAN DUISTERVOORDE

De nieuwe preekstoel van de kerk van Duistervoorde bevat een drietal bronzen panelen die het leven weergeven van de patroon van de kerk.

Deze panelen zijn afkomstig van de oude kansel - een geschenk van de parochianen ten gunste van het 40-jarig priesterfeest van pastoor IJsselmuiden in 1943 - en zijn vervaardigd door de Utrechtse edelsmid Brom.

De kerklaan van Duistervoorde voor 1920
Het was geen openbaar terrein, vandaar de
afsluitpalen

Merkwaardigerwijze dragen een groot aantal kerken in Nederland de naam van St. Martinus (in onze omgeving Duistervoorde en Bussloo).

Wie was Martinus en waar komt hij vandaan?

Uit de historische gegevens blijkt dat Martinus geboren werd in Hongarije en zijn vader een belangrijke functie had in het Romeinse rijk.

Tegen de zin van zijn ouders in, verdiepte hij zich op jeugdige leeftijd in het christelijk geloof.

Werd later cavalerist in Gallië.

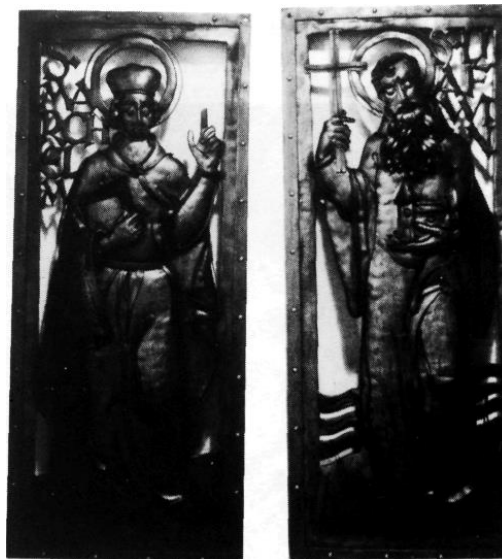
Door zijn eerlijk karakter was hij erg gezien bij de andere soldaten.

EEN LEGENDE

Legendarisch is het verhaal dat hij gezeten op zijn paard bij de stadspoort van Amiens een bedelaar ontmoette, die bijna naakt was, terwijl het juist een koude winter was. Voorbijgangers schonken de man geen aandacht, maar Martinus sneed met zijn zwaard zijn legermantel in tweeën en gaf de bedelaar de helft. Vanzelfsprekend werd Martinus door de bevolking uitgelachen omdat hij half gekleed was. Maar diezelfde nacht verscheen Christus aan Martinus en Christus droeg daarbij de helft van de mantel die hij aan de arme man had geschonken.

Fragmenten uit de preekstoel
Martinus te paard zijn halve
mantel scheurend aan een bedelaar

Fragmenten uit de preekstoel
Martinus als bisschop (links)
Als geloofsverkondiger (rechts)

Dit visioen droeg ertoe bij dat Martinus het leger verliet, zich liet dopen en leerling werd van bisschop Hilarius van Poitiers. Jarenlang leefde hij als kluizenaar zowel in Italië als in Frankrijk en kreeg zelfs vele volgelingen. Zo ontstond rond zijn persoon het eerste klooster. In het jaar 371 werd hij tegen zijn zin, bisschop van Tours maar bleef toch in alle eenvoud leven in het door hem gestichte klooster Marmoutiers. Hij legde de structuur voor het middeleeuws christendom. Na zijn dood in 397 begon het volk hem als heilige te vereren en zo werd hij een van de meest bekende heiligen van Europa.

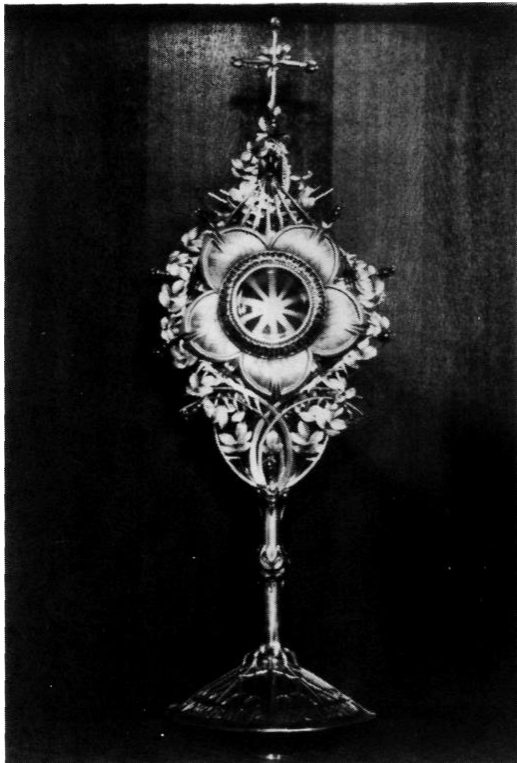
FOLKLORE

Zeker in het Noorden van Nederland trekken op de feestdag van Sint Maarten (St. Martinus) - 11 november - de kinderen terwijl zij voorzien zijn van lampionnen en uitgeholde bieten waarin een kaarsje staat, zingend langs de huizen en houden uitnodigend een kas open voor snoep of fruit.

Zij zingen onder andere:
Sinter, Sinter Maarten
De koeien hebben staarten.
Hier woont een rijk man
Die wel wat geven kan.

VEILIG OPGEBORGEN

Door de jaren heen zijn aan de kerk van Duistervoorde een aantal kostbaarheden geschonken, waarvan de meeste veilig zijn opgeborgen.

Monstrans uit 1929

Monstrans uit 1795

Zo bezit de kerk een verguld zilveren monstrans afkomstig uit de oude schuilkerk van het kasteel en gemaakt door Johan Snoek uit Utrecht in 1795.

Op het kruisje zitten vier diamanten de hoogte is 46 cm.
Een andere monstrans eveneens van verguld zilver, stamt uit 1929 is veel groter (70 cm).
Het is een werkstuk van de edelsmid H.M. Brom uit Utrecht en werd aan de kerk geschonken door de familie J.F. Linthorst-IJsseldijk bij hun 35-jarig huwelijk.

H. van Vught.

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE DORPSKERK TE TWELLO

deel 13

Periode 1580 - 1600 de laatste pastoors.

Een paar dagen na 20 maart 1581 ontving de pastoor van Twello (dat was toen Jorryen Wyersz) van het Hof te Arnhem een brief, waarin hij vermaand werd de viering van de mis in zijn kerk te beëindigen en zich voortaan van alle misbruiken en menselijke instellingen als onder andere biechthoren te onthouden en die niet meer te leren.

We kunnen spreken van een historisch document.

Hier tekent zich voor Twello de overgang Rome-Reformatie af, al zou het nog 11 jaar duren voordat hier een geordend predikant op preekstoel stond.

Tegelijk met die van Twello kregen nog zeven andere pastoors in deze regio een brief met precies dezelfde inhoud.
Het waren die van Wilp, Terwolde, Nijbroek, Oene, Epe, Heerde en Apeldoorn.

Van deze 8 brieven is alleen het concept, het model, waarnaar ze alle geschreven werden, in de archieven bewaard gebleven (zie bijgaande afbeelding).

Dat het hier om een concept gaat blijkt uit de doorhalingen in het stuk en uit het feit, dat op de plek waar men de naam van een dorp of kerspel zou verwachten, een hoofdletter N staat.

Bij het schrijven van de officiële brieven werd hier dan de naam van het betrokken kerspel ingevuld aan de hand van het lijstje links aan de rand van het concept.

het stuk is in de loop er eeuwen door vocht aangetast.

Hier en daar zijn woorden, soms hele zinnen onleesbaar.

Maar de hoofdzaken zijn duidelijk.

De vraag laat zich stellen:

waarom werden juist deze 8 pastoors op de Oost-Veluwe aangeschreven? De brief zelf geeft het antwoord.

De kwestie was, dat een jaar eerder (maart 1580) in Deventer, na de onverwachte overgang van stadhouder Rennenberg naar de Spaanse zijde en de daarop gevolgde beeldenstorm, de openbare uitoefening van de roomse eredienst verboden was.

Ook ten noorden van de stad in de dorpen langs de IJssel (Olst en Wijhe) was door ongeregelheden deze dienst onmogelijk geworden. Vele katholieken zochten nu hun heil over de rivier in het Gelderse, waar een zodanig verbod (nog) niet was afgekondigd.

Regelmatig waren Overijsselaars in de dorpskerken van de Oost-Veluwe te vinden, om er de mis te horen en te biechten.

Om daar paal en perk aan te stellen werd vanuit Overijssel naar het Hof te Arnhem geschreven.

Dit Hof, sinds 1579 van spaanse- en roomsgezinden gezuiverd, wilde meewerken.

Het resultaat was de bovenvermelde brief.

Daarin werd de pastoors niet alleen aangezegd geen Overijsselaars meer in hun kerk toe te laten voor papistische misbruiken maar ook voor hun eigen parochianen geen roomse ceremoniën meer te gebruiken.

Let wel:

- Hier is nog geen sprake van algehele afschaffing van de roomse eredienst en vervanging door de gereformeerde, maar van een zuivering van de bestaande.

Bepaalde elementen (overigens wel de meest wezenlijke) als misoffer met zijn voor calvinisten aanstotelijke verering van de hostie, en het exorcisme (duiveluitdrijving) bij de doop en de biecht moesten achterwege gelaten worden.

Wat de pastoors overbleef was de prediking en (zonder ceremoniën) de doop en de huwelijksvoltrekking.

De brief eindigt met een waarschuwing: mochten de pastoors er geen gehoor aan geven, dan stond "tho besorgen, dat u durch einigen dair(wege) (over)last angedaen muchte werden".

Is dit een verkapt dreigement, dat in hun dorp soortgelijke tonelen zich zouden kunnen afspelen als in Deventer en Olst?

Hoe de pastoors op de brief reageerden is ons alleen bekend van die van Oene, Lambertus Henrici.

Hij schreef direct terug, verongelijkt.

Was hij niet al tien maand geleden (juni 1580) op eigen initiatief met de misviering in zijn kerk gestopt?

Blijkbaar was het Hof verkeerd over hem ingelicht.

Hij vermoedt, dat hier persoonlijke vijanden van hem achter zaten, "quaetgunders", die hem niet veel goeds gunden.

En wat de Overijsselaars in zijn kerk betreft, dit waren over het algemeen mensen uit Welsum, dat stukje Overijssels gebied aan de Gelderse kant van de IJssel.

Zij behoorden bij het kerspel Olst, maar wanneer in wintertijd door ijsgang, storm en onweer de rivier met kleine scheepjes niet over te varen was, kwamen ze wel naar de beter bereikbare kerk van Oene. Hij kon deze mensen dan toch niet de kerk uitjagen?

Lambertus Henrici was in die tijd één van de pastoors, die uit zichzelf de mis achterwege lieten, hetzij omdat ze er niet meer in geloofden, hetzij uit voorzichtigheid.

In een tijd, waarin de strijd (met als inzet ook de godsdienst) heen en weer golfde, met een zeker voor Oost-Nederland onzekere afloop, vonden zij het raadzaam niet al te romms te lijken.

Of Henrici werkelijk de Hervorming was toegedaan, moest blijken uit zijn preken.

Daar schrijft hij ook over in zijn brief.

Hij verklaart het Woord Gods niet anders aan zijn onderzaten geleerd te hebben dan hij voor God Almachtig gedenkt te verdedigen.

Kennelijk was hij er zich van bewust, dat op zijn preken vanuit

gereformeerd gezichtspunt nog wel een en ander aan te merken viel.

Hoe zou dat ook anders kunnen bij een eenvoudige, weiniggestudeerde dorpspastoor?

Hij lijkt ons echter een man van goeden wil, die zijn best deed en te zijner tijd predikant van Oene zou kunnen worden.

De kerk van Oene

Hoe is het verder met hem gegaan?

Hoe heeft ij zich verder ontwikkeld? We weten het niet.

Hij verdwijnt uit ons gezichtsveld.

Dat is geen wonder, gezien de zware oorlogsomstandigheden in de komende jaren.

Roof, plundering, geweldpleging en afpersing maakten verblijf op het platteland praktisch onmogelijk.

Velen weken uit.

Eerst zes jaar later horen we weer van een pastoor in Oene.

Maar dan is het een ander: Bartholomeus ter Cluisse.

Wat nu Twello, Wilp en Terwolde toevluchtsoorden voor Deventer katholieken, betreft hoe reageerden daar de pastoors op de waarschuwing vanuit Arnhem?

Gehoorzaam? Of onwillig, niet van plan zich de mis te laten ont-nemen?

Of weken ze uit naar veiliger streken, waar zij ongestoord priersterlijk werk konden doen?

We weten niets zeker, behalve dan dat het laatste niet het geval was.

Ze bleven zitten waar ze waren en wachtten rustig op de dingen, die komen zouden.

Bovendien: hun parochianen zaten niet op verandering in de godsdienst te wachten.

De meesten waren tevreden met het geloof van de vaderen, al beleefden ze dit bepaald niet diep, blijkens hun leefwijze.

Een jaar later wordt bij placaat van 29 januari 1582 bepaald, dat voortaan in de steden en dorpen van het gewest "ghene dan alleen die wahre Evangelische und Apostolische religion exerciert worden solde".

De hervormde godsdienst was hiermee tot de enig toegestane verklaard en de roomse buiten de wet gesteld.

De openbare bediening van de mis is, voor zo ver al niet eerder gestaakt, toen praktisch overal opgehouden.

Intussen stond het Hof in samenwerking met Ds. Fontanus van Arnhem (terecht rfe organisator van de reformatie op de Veluwe genoemd) voor de gigantische taak alle dorpen van predikanten te voorzien.

Daar waren praktisch geen mensen voor beschikbaar.

Alleen de steden hadden toen een predikant.

Toen is het plan geboren te onderzoeken in hoeverre pastoors genegen en ook bekwaam zouden zijn in hun dorp predikant te worden.

Bij een positief resultaat kon zo'n pastoor dan als, om zo te zeggen, adspirant-predikant de dienst in zijn kerk waarnemen.

Onder twee voorwaarden echter:

1. Hij moest de leer van het pausdom openlijk afzweren.
2. Hij moest zijn huishoudster, met wie hij samenleefde, wettelijk trouwen.

En de pastoors, die weigerden met de reformatie mee te gaan?

Die waren uiteraard niet te handhaven.

Maar wanneer zij vrijwillig terugtraden en beloofden voortaan noch in het geheim roomse praktijken uit te oefenen, werden ze verder ongemoeid gelaten.

Ze konden zelfs rekenen op een alimentatie.

Want godsdienstvrijheid was er wel niet maar wél gewetensvrijheid.

Niemand werd vervolgd enkel om het feit dat hij de rooms was, al gingen soldaten de perken wel eens te buiten.

wordt vervolgd.

D. Lekkerkerker

-